

ELS DETERMINANTS: CLASSIFICACIÓ

L'article

L' **article** és un element gramatical que informa sobre el gènere i el nombre del substantiu del qual depèn. L'article també dóna valor substantiu a expressions o paraules que no són pròpiament un substantiu.

Les formes de l'article són:

Article	sing.	pl.	article	sing.	pl.
Determinat			indeterminat		
Masculí	el (l')	els	masculí	un	uns
Femení	la (l')	les	femení	una	unes

El català no té un **article neutre** equivalent a l'article **lo** del castellà, sinó que té un conjunt de formes pròpies que expressen el mateix.

"a lo mejor" ? potser / segons com / si molt convé

"de lo contrario" ? si no / altrament

"en lo referente a" ? quant a / pel que fa a

"de lo lindo" ? d'allò més bé / molt bé

"lo bueno del caso" ? el que té de bo el cas / el més bo del cas

"lo mismo da" ? tant és / tant me fa / tant se val

"a lo loco" ? a la babalà / de qualsevol manera

"lo que son las cosas" ? ves per on!

"por lo menos" ? almenys / si més no / ben bé

"por lo visto" ? pel que es veu / pel que sembla

"por lo cual" ? per la qual cosa / i per això

"lo que faltaba" ? el que faltava / només faltava això

No has de confondre l'article masculí propi de la varietat nord-occidental (*lo pare , los pares*), ben correcte, amb el **lo** neutre castellà.

- Excepte en usos formals, tendim a posar l'article davant dels noms de persona:

En Joan, en Pere i l'Albert han vingut a sopar.

La Mercè , l'Anna i la Isabel s'han quedat a casa.

A la zona de Barcelona s'acostuma a dir: *l'Anna, el Joan, l'Albert i la Mercè* .

A la resta de Catalunya se sol dir: *l'Anna, en Joan, l'Albert i la Mercè*.

A les Balears es diu: *n'Anna, en Joan, n'Albert i na Mercè*.

Al País Valencià se sol prescindir dels articles: *Anna, Joan, Albert i Mercè*.

- En usos formals prescindim de l'article davant dels noms de persona:

La conferència que pronunciarà Joan Majó és molt interessant.

La directora de la pel·lícula és Rosa Vergés.

- A les enumeracions es pot repetir l'article de cada element o bé estalviar-se aquesta repetició.

A la fira vam anar a veure els pallassos, malabaristes i equilibristes.

A la fira vam anar a veure els pallassos, els malabaristes i els equilibristes.

Però es considera imprescindible repetir l'article quan els elements de l'enumeració tenen gèneres diferents o quan hi ha una voluntat especial d'identificar cada element:

A la fira vam anar a veure els pallassos, els equilibristes i les noies del grup de dansa.

- En el parlar de les Balears i en algun indret de la Costa Brava , s'usa com variant de **el, la, els, les** , l'article anomenat **salat** : **es** (*es nin, s'home*) , **sa** (*s'al·lota, sa ciutat*) , **es** (*es papers*) , **ses** (*ses dones*) .

- Pel que fa als dies de la setmana:

– No duen article quan fan referència a un dia concret, inclòs entre els set dies anteriors o posteriors al dia en què es parla:

La reunió és dijous. (*dit, per exemple, el dilluns anterior*)

– Han de dur article si se'n parla en general o es refereixen a un dia que queda més enllà d'un marge de set dies abans o després del dia en què es parla:

El dissabte és part del cap de setmana. (*tots els dissabtes*)

El(s) divendres vaig al gimnàs. (*cada divendres*)

La reunió serà el dijous 27 de març. (*dit, per exemple, el dia 8 de març*)

- Hi ha molts topònims que per tradició duen article. L'article dels topònims s'escriu en minúscula (excepte a principi de frase) i segueix, dins d'un text, les regles normals de la contracció quan entra en contacte amb les *preposicions a , per o de* .

Estiueja a l' Hospitalet de l 'Infant.

Se'n va anar a l' Argentina.

Tot seguit tens uns quants exemples de topònims que porten article:

el Montmell, l'Hospitalet, la Molina, l'Armentera

el Tibet, l'Alguer, la Seu d'Urgell, l'Escala

el Caire, l'Aldea, la Garrotxa, l'Espluga

el Port de la Selva, l'Aranyó, la Vilella Alta, l'Espunyola

el Portús, l'Arboç, sa Pobla, s'Alqueria

el Prat del Llobregat, l'Estany, els Garidells, les Borges

el Vendrell, l'Estartit, els Masos, les Olugues

els Omells de na Gaia, s'Arenal, els Penjats, ses Salines

el Berguedà, les Planes, l'Havana, es Mercadal

el Masnou, les Avellanes, l'Abella, l'Ampolla

els Banyes d'Arles, l'Illa, el Voló, el Priorat

Els possessius

Els **possessius** són mots que acompanyen el nom o el substitueixen, i indiquen relacions de possessió o pertinença.

Un sol posseïdor

• 1ª Persona

tònics : meu, meva, meus, meves

àtons : mon, ma, mos, mes

• 2ª persona

tònics : teu, teva, teus, teves

àtons : ton, ta, tos, tes

• 3ª persona

tònics : seu, seva, seus, seves

àtons : son, sa, sos, ses

més d'un posseïdor

nostre, nostra, nostres

vostre, vostra, vostres

seu, seva, seus, seves,

llur, llurs

• Quan els **possessius** precedeixen el nom que acompanyen porten article, excepte en la forma **llur** , que és pròpia de la llengua escrita i que es refereix sempre a més d'un posseïdor/posseïdora.

El meu germà

Els pares i **llurs** fills (*hi ha més d'una persona que té aquests fills*)

2. Els possessius poden substituir els pronoms personals tòpics quan van precedits de preposició.

davant meu (*davant de mi*)

darrere seu (*darrere d'ell*)

3. Quan la relació de possessió és evident pel context, prescindim del possessiu.

Mira'm els ulls (*no* : Mira'm els meus ulls).

Introdueixi la targeta (*no* : Introdueixi la seva targeta).

4. És recomanable substituir els possessius pel pronom feble **en** en frases com:

He llegit aquest llibre, però no recordo el seu autor.

He llegit aquest llibre, però no **en** recordo l'autor.

Els demostratius

Els **demostratius** indiquen la situació de la cosa de què es parla respecte de qui parla o escriu.

de proximitat	de llunyania
singular	singular
aquest	aquell
aquesta	aquella
plural	plural
aquests	aquells
aquestes	aquelles
neutre	neutre
això	allò

1. Els demostratius poden acompanyar un substantiu o poden substituir-lo. Segons la funció que fan són, doncs, adjectius o pronoms.

Aquell material és antiquat. (*adjectiu*)

No sé si triar **aquest** o **aquell** . (*pronom*)

2. Per designar les coses o persones situades prop de la persona que rep el missatge, la llengua disposa de les formes **açò** o **ço** i **aqueix**, **aqueixa**, **aqueixos** , **aqueixes** . Val a dir, però, que aquestes formes en alguns dialectes han caigut en desús. De tota manera, en determinats contextos aquest segon grau de proximitat pot ajudar a desfer ambigüitats:

En aquesta oficina no tenim una maquinària tan bona com la que teniu en **aqueixa** vostra.

En l'estàndard oral, la **-s-** dels demostratius masculins només es pronuncia quan acompanyen una paraula començada amb vocal:

No es pronuncia la **-s-** : *Aque(s)t llapis no escriu .*

Es pronuncia la **-s-** : *Aque s t any han avisat que faria calor .*

Els numerals

Els **numerals** expressen una quantitat exacta (**cardinals**), un ordre (**ordinals**), una fracció (**partitius**) o una multiplicitat (**multiplicatius**).

Els numerals cardinals

Per escriure bé els numerals cardinals has de saber que el guionet s'usa entre les desenes i les unitats i entre les unitats i les centenes. Per això va bé recordar la combinació de lletres **D-U-C** (desenes-unitats-centenes) per usar correctament el guionet en les xifres escrites amb lletres.

Exemples:

quaranta-dos dos-cents

D U U C

un milió quatre-cents cinquanta-quatre mil tres-cents

U C D U U C

Entre el 21 i el 29, s'intercala una *i* entre la desena i les unitats i, per tant, aquests numerals s'escriuen amb guionets: vint-i-u, vint-i-quatre, vint-i-nou

Els numerals ordinals

Els numerals **ordinals** que tenen forma pròpia són:

primer 1r primera 1a

segon 2n segona 2a

tercer 3r tercera 3a

quart 4t quarta 4a

A partir del cinquè s'afegeix al cardinal la terminació **-è** als masculins i **-ena** als femenins:

cinquè 5è cinquena 5a

vint-i-dosè 22è vint-i-dosena 22a

cardinals ordinals

0 zero

1 un / una (per indicar ordre) 1r primer 1a primera

2 dos / dues 2n segon 2a segona

3 tres 3r tercer / terç 3a tercera

4 quatre 4t quart 4a quarta

5 cinc 5è cinquè 5a cinquena

6 sis 6è sisè 6a sisena

7 set 7è setè 7a setena

8 vuit 8è vuitè 8a vuitena

9 nou 9è novè 9a novena

10 deu 10è desè 10a desena

11 onze 11è onzè 11a onzena

12 dotze 12è dotzè 12a dotzena

13 tretze 13è tretzè 13a tretzena

14 catorze 14è catorzè 14a catorzena

15 quinze 15è quinzè 15a quinzena

16 setze 16è setzè 16a setzena

17 disset 17è dissetè 17a dissetena
18 divuit 18è divuitè 18a divuitena
19 dinou 19è dinovè 19a dinovena
20 vint 20è vintè 20a vintena
21 vint-i-un / vint-i-una 21è vint-i-unè 21a vint-i-unena
22 vint-i-dos / vint-i-dues 22è vint-i-dosè 22a vint-i-dosena
(...)
30 trenta 30è trentè 30a trentena
40 quaranta 40è quarantè 40a quarantena
50 cinquanta 50è cinquantè 50a cinquantesena
60 seixanta 60è seixantè 60a seixantesena
70 setanta 70è setantè 70a setantesena
80 vuitanta 80è vuitantè 80a vuitantesena
90 noranta 90è norantè 90a norantesena
100 cent 100è centè 100a centena
200 dos-cents / dues-centes
300 tres-cents / tres-centes
[...]
1000 mil, miler
milió, bilió, trilió

Els numerals partitius

Les formes dels **partitius** són les mateixes que les dels ordinals, excepte:

mig, mitja, mitjos, mitges *o* la meitat
terç, terça, terços, terces *o* una tercera part
quart *o* quarter... *o* una quarta part
desè *o* dècim, centè *o* centèsim, milè *o* mil·lèsim

Els numerals multiplicatius

Tenen les formes següents.

doble, triple, quàdruple, quintuple, sextuple, septuple, òctuple, nòuple, dècuple, cèntuple

Els numerals **multiplicatius**, a part de la seva forma pròpia, també es poden expressar amb sintagmes com:

cent vegades més...

Llevat de *doble*, quan equivalen a “x vegades més”, tenen forma femenina acabada amb - *a* :

triple - tripla ...

Altres aspectes

- Els numerals **1** i **11** s'apostrofen, encara que s'escriuin amb xifres, segons les normes d'apostrofació:

l'1 de maig, l'11 de setembre

- Fixa't que les abreviatures dels **ordinals** s'escriuen en minúscula i es posen al costat del nombre i a baix:

1r, 4a...

- Quan fem servir els cardinals per indicar l'ordre:

- no prenen mai la forma femenina:

la pàgina dos

- hem de dir **u** i no **un** :

l'u de gener, dia vint-i-u

- Les formes *quint, sext, octau...* generalment s'usen com a substantius:

Són de la mateixa quinta.

Canta-la una octava més baixa.

- Les formes femenines dels ordinals s'usen com a col·lectius:

mitja dotzena d'ous

una desena de llibres

Altres numerals col·lectius són:

parell, centenar, miler...

- Escrits amb xifres romanes i superiors a 10, es llegeixen com a cardinals:

Lluís XV (Lluís quinze), però Joan Pau II (segon).

Els segles, però, sempre són llegits com a cardinals:

segle II (dos), segle XIII (tretze)

7. Cal diferenciar el mot **nombre** (quantitat) del mot **número** (2, 5, 27...).

Viu al número tres.

Va haver-hi un gran nombre de manifestants.

Els quantitatius i els indefinits

Els **quantitatius** són formes lingüístiques que indiquen una quantitat de manera global, imprecisa.

- Hi ha quantitatius que tenen formes diferents per al masculí i el femení, i per al singular i el plural:

quant	quanta	quants	quantes
tant	tanta	tants	tantes
molt	molta	molts	moltes
poc	poca	pocs	poques

- D'altres, només tenen singular i plural:

bastant bastants

gaire gaires

- I finalment, uns altres sempre tenen la mateixa forma i són, per tant, invariables:

massa

força

prou

més

menys

que

- Hi ha una colla de locucions que tenen valor quantitatiu:

una colla de, un munt de, tot de, gens de, una mica de, un bé de Déu de...

- Els indefinits determinen el nom amb el mínim de precisió. Fan funció d'adjectiu o de pronom.

pronoms

adjectius

• algun, alguna, alguns, algunes	• algú, alguna cosa, res, quelcom
• un, una, uns, unes	• un, una, un hom, hom,
• cap	• ningú, res o re, cap cosa, cap
• cada, cada un, cada una, cadascun, cadascuna	• cadascú, cada u
• tot, tota, tots, totes	• tot, tothom
• altre, altra, altres	• altri, altre, altra cosa
• qualsevol, qualssevol, qualsevulla, qualssevulla	• qualsevol, qualssevol, qualsevulla, qualssevulla
• tal, tals	• en tal, en tal i en tal altre
• cert, certa, certs, certes	• ambdós, ambdues
• mateix, mateixa, mateixos, mateixes	• qualcú, qualche cosa

- mant, manta...
- ambdós, ambdues, tots dos, totes dues
- sengles
- qualque, qualcun
- Noteu que, en un registre formal, *bastant* no té forma femenina:

Hi ha bastant de feina.

- No confongueu l'ús de *gens* amb el de *res* (pronomen que equival a “cap cosa”).

No tinc gens de feina. (*no*: No tinc res de feina)

No em queda res per fer.

- El mot *algo* és incorrecte; en lloc seu, s'ha d'usar: *alguna cosa*, *quelcom* (en textos de registre molt formal), *res* (en frases condicionals o interrogatives).

Hi ha alguna cosa que no va bé.

En aquesta conferència insinuaré quelcom de nou.

Vols res més?

- En lloc de *el/els/les demés*, s'han de fer servir formes com ara: *els altres*, *els restants...* o, en sentit genèric, *la resta*.

Ja he fet tres exercicis; la resta els faré demà.

- *Mateix*, *mateixa*, *mateixos*, *mateixes*, són adjectius i, per tant, acompanyen sempre el nom i no s'usen mai com a pronoms. Per evitar-ho es pot recórrer a diversos pronoms febles i al possessiu, o de vegades pots suprimir-los.

– En lloc de:

Va identificar el virus. Les característiques del mateix són...

podem escriure:

Va identificar el virus. Les seves característiques són...

– En lloc de:

Un any després de comprar el pis va vendre el mateix per gairebé el doble.

podem escriure:

Un any després de comprar el pis el va vendre per gairebé el doble.

– En lloc de:

Han fet un teatre nou, i en la inauguració del mateix hi va haver un problema.

podem dir:

Han fet un teatre nou, i en la inauguració hi va haver un problema.

- La forma *hom*, que és molt formal, equival a l'impersonal *es*, o a les formes *algú*, *hi ha qui*, *n'hi ha que...*

Hom creu que aquest producte és estimulant.

Es creu que aquest producte és estimulant.

N'hi ha que creuen que aquest producte és estimulant.

- En les frases interrogatives, condicionals o negatives, convé reservar *massa* per a quan realment volem indicar “excessivament”, i emprar *gaire* quan volem indicar “molt”.

No tinc massa feina (*no tinc una feina excessiva, que superi les meves possibilitats, però tinc feina*).

No tinc gaire feina (*no tinc feina suficient, puc agafar més feina*)

- Les formes *varis* o *vàries* són els plurals de l'adjectiu qualificatiu *vari* i *vària* (que vol dir “de caràcter diferent, de distinta espècie o mena”).

Una faldilla de colors *varis*

Per tant, no es poden utilitzar com a adjectius indefinits.

Hi havia uns quants alumnes suspesos (*o bé* : alguns, diversos, diferents...).

- *Cada* equival a “tots els elements d'un conjunt, no aquest o aquell en particular” .

Cada ovella al seu corral.

Generalment, es consideren preferibles les formes *cada dia, cada setmana, cada mes, cada any* en lloc de *tots els dies, totes les setmanes, tots els mesos, tots els anys*.

- Fem servir *mateix* i *mateixa* i no *propi* i *pròpia* quan volem fer èmfasi.

Va venir l'alcalde mateix. (*no* : “el propi alcalde”)

- Fem servir *el seu propi, la seva pròpia...* quan volem fer èmfasi en algú o alguna cosa que pertany o correspon a la persona de qui parlem:

Va incendiar la seva pròpia casa.

Els seus propis fills els han denunciat.

Els interrogatius

Els **interrogatius** són pronoms, adjectius o adverbis que fem servir per formular preguntes de manera directa o indirecta.

qui	pronomen invariable, equivalent a “quina persona” o “quines persones”	Qui m'ha pres el bolígraf?
què	pronomen invariable, equivalent a “quina cosa”	No sé pas qui s'ha cregut que és, aquesta. Què puc fer per ajudar-vos?
quin, quina,	adjectiu	No sé què puc fer-hi.
quins, quines	pronomen	Quin programa prefereixes?
quant, quanta,	adjectiu	Quin prefereixes?
quants, quantes	pronomen	Quanta gent ha vingut? Quantes són?

on	adverbi pronominal, equivalent a “a quin lloc”	On aneu?
quan	adverbi pronominal, equivalent a “en quin moment”	Em pregunto on deuen anar. Quan tornareu?
com	adverbi pronominal, equivalent a “de quina manera”	Pregunta-li quan pensa tornar. Com t'ho has fet, això? No sé com s'ho deu haver fet.

- La forma *quant* sol anar seguida de la preposició **de** :

Quant (de) sucre et poso, al cafè?

- *On* pot anar precedit de la preposició **a** :

A on et creus que vas, vestit així? (o bé: On et creus que vas, vestit així?)